

“És la legalitat, estúpid!”

Som racionals els éssers humans? Aristòtil venia a dir que els humans som uns éssers peculiars; som animals racionals per que som animals cívics. La “ciutat” ens fa racionals. Dotats d’un llenguatge que hem adquirit socialment (que no podríem crear estan aïllats) avui diria encertadament que esdevenim racionals a través de la interacció entre els nostres circuits neuronals i el llenguatge o llenguatges que hem après. Tanmateix, aquesta és una antropologia incompleta.

Avui sabem que a banda de ser “racionals”, diguem-ne a estones, i “cívics” o socials a altres estones –sense que ens acabi d’agradar ser-ho (Kant)–, els humans som també moltes altres coses. L’evolució ha anat conformant uns cervells en els quals molt sovint predominen components no racionals. No resulta gaire estrany que uns dos mil quatre-cents anys després d’Aristòtil, Bertrand Russell ironitzés: “L’home és un animal racional. Com a mínim això ens han dit. A través d’una llarga vida he buscat diligentment evidències en favor d’aquesta declaració. Fins ara no he tingut la bona fortuna de trobar-les”.

L’àmbit de la política ofereix sovint exemples del pes més aviat precari que ocupa la racionalitat en els afers humans. “Ningú ha descobert mai la causa de l’estupidesa del govern”, deia el físic i premi Nobel Richard Feynman.

Per exemple, sembla clar que hi ha un problema estructural no resolt de caràcter nacional-territorial en el sistema polític espanyol. Qualsevol observador informat ho comprova, visqui a Austràlia, Sud-àfrica o Grenlàndia. Diagnòstic compartit per politòlegs, juristes i analistes internacionals especialitzats: es tracta d’un cas molt mal solucionat de reconeixement i d’acomodació política del pluralisme nacional intern en una democràcia liberal. Amb independència del grau de simpatia que mostren respecte al cas de Catalunya, es queden estupefactes quan saben que la democràcia espanyola impedeix que els catalans votin sobre la qüestió, com sí que poden fer-ho els escocesos o quebequesos en situacions similars.

En termes liberal-democràtics resulta bastant cínic presentar les lleis com a solució quan són precisament les que conformen bona part del problema. Parafraçant una cèlebre frase de la campanya electoral de Bill Clinton als anys noranta es pot dir: “És la legalitat, estúpid!”.

Un cop constatat el fracàs de la via de l’acord, l’augment de la demanda indepen-

La independència de Catalunya mostra dificultats de facticitat pràctica però no de legitimitat democràtica

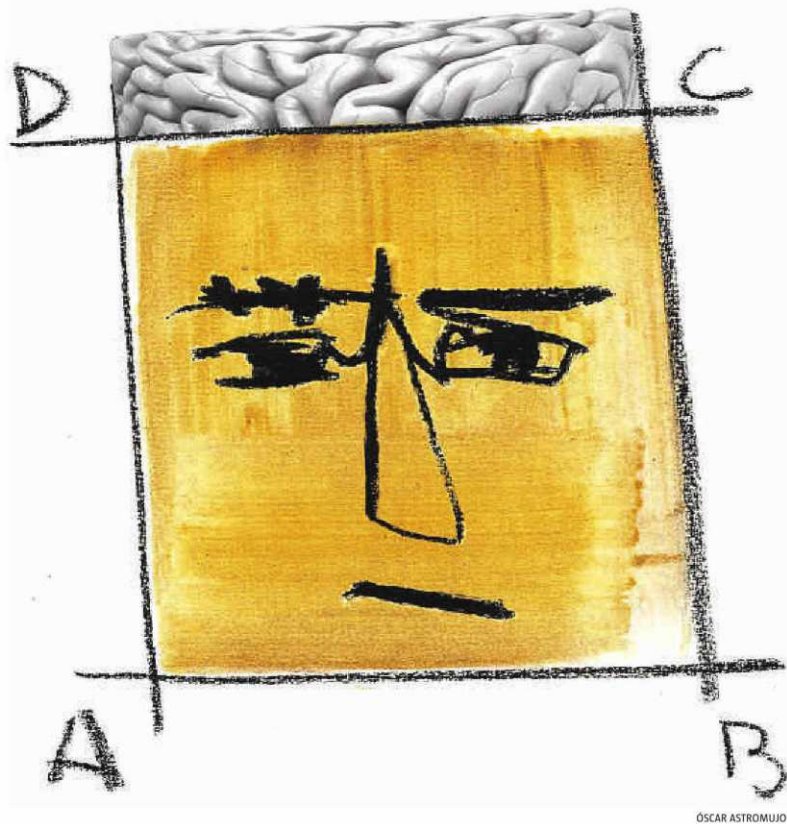
ses. Una actitud arrelada en una cultura política autoritària prepotent que, en suma, incentiva que el problema es vagi fent més gran. Un corollari és que les institucions judicials de l’Estat, que els catalans també financen, resultin cada vegada menys legítimes a ulls de molts ciutadans.

Espanya és un Estat de dret, però, com a vegades he dit, es tracta d’un “Estat de dret tort”.

El seu marc legal-constitucional, lluny de ser la via per encaixar les tensions polítiques, “constitueix” bona part del problema estructural a resoldre. La manca de separació de poders resulta un clar indicador de la baixa qualitat d’aquest Estat de dret, tant en termes liberals com en termes democràtics (que són dues coses diferents). Quan les lleis formen part del problema més que de la solució, una perspectiva racional implicaria o bé definir i resoldre el problema des de noves bases polítiques, o bé canviar les normes actuals per altres que oferissin vies realistes per superar les tensions existents. O les dues coses. Però no es fa ni una cosa ni l’altra. És una greu irresponsabilitat. A vegades es diu que “falten estadistes” en el Govern central. En termes més terrenals em conformaria que no estigués format per becaris i becàries que pensen que la realitat és allò que les lleis diuen que és la realitat.

L’Estat espanyol no ha estat mai suficientment fort com per imposar “a la francesa” la seva voluntat, però sí que ho ha sigut per impedir que Catalunya fes el seu propi camí “a la portuguesa”. I viceversa. Catalunya ha estat suficientment forta per impedir una uniformització política, lingüística i cultural per part de l’Estat, però no ha sigut prou forta per aconseguir un Estat propi (o un autogovern digne i de qualitat). Estem davant de la tensió històrica entre dues debilitats. Una tensió que legitima i converteix en racional el desig d’emancipació de la part catalana quan la via de l’acord revela no ser gens realista.

L’objectiu de la independència de Catalunya mostra dificultats de facticitat pràctica però no de legitimitat democràtica. La seva raonabilitat moral està més que demostrada; el que cal afegir és racionalitat estratègica. Això últim és el que em preocupa.●

ÓSCAR ASTROMUJOFF

Resulta bastant cínic presentar les lleis com a solució quan són precisament les que conformen bona part del problema

dentista a Catalunya esdevé una conclusió racional, tant en termes de raonabilitat moral com de racionalitat estratègica. Mantenir, com fan les institucions de l’Estat, que es tracta d’una qüestió simplement “il·legal”, aplicar procediments merament judicials i pretendre que això tanca la discussió resulta una actitud intel·lectualment infantil i de conseqüències pràctiques perverses.